

עולם אבוד, יקר ללב

לשונית ומסורת תרבותית שונות לגמרי.
כדוגמה לכך הנה בית אחד מתוך השיר "אברהם וחמלה" (עמ' 28):
"הגבורה תהיג אוניות / כים הגדול / החמלה תנצלה את הדעת /
בעריסה עמוקה וישנה" / "תהיג" בעתיד המקראי, בנוסח ספר משלי
(ולא בהווה שבמקור) הוא בחידה נכונה, החולמת את נימת הווכחה
העממית של השיר. "כים הגדול" הוא התרגום ל-"velikom na okeane"
(מילולית: באוקיינוס הגדול), אלא שחמלה "אוקיינוס" טבעית פחות
לעברית מאשר "אוקיאן" לרוסית, וגם מובנה של המלה "וליק" הוא
לא סתם גדול, אלא קרוב יותר ל-great באנגלית, והצירוף כולו
ברוסית נשמע כמו חלק מטקסט עתיק. משום כך "הים הגדול", עם
האזכור של תהילים ק"ד "זה הים הגדול ורחב הידיים" (וכו') הוא
פתרון טוב. מוצלח גם תרגום המלה הרוסית razum, שפירושה הפשוט
הוא "תבונה", אבל זו מלה שאינה מתאימה כלל לאווירת ולהקשר
הסוגלי של השיר, ואילו המלה התנ"כית "דעת", על משקעיה המי-
תיים והמיסטיים, מובילה גם את התרגום העברי אל האטמוספירה
המיוחדת לשירתה של סרקובה.

ובכל זאת, תרגום של שיר מחורז הוא אכן בוחן לכישרונו היוצר
של מתרגם. שני שירים בקובץ הם כאלה, "שיר לכת" ו"קודה", ובהם
הוכיחה בריוסף אמנות תרגום של ממש. הנה ארבע השורות הראשון
נות של בריוסף: "שיר לכת" (הפוחת ברצונו לשיר הידוע של היינה) בתרגומו
של בריוסף: "שני גרניריות חורו לצרפת מהשני ברוסיה והם אפורים
כשק. / מריים כוסו באבק, וגם צרפת כולה באבק. / עניין משונה,
נכוז פתאום החיים שוקעים, כמו היו אפר רב, / כמו השלגים על
רכים בסמולנסק, כמו חולות בערבות ערב".
השיר "קודה", המייצג את סגנון כתיבתה של סרקובה במרבית
שרצה מה שכולם / רוצים לרצות. כמו סנאי רץ בסולם / המתגלגל
הוא מסוכן את מזלו המשוער. / אך סגנונו, גבוה, כמו פתן מואר, /
מוביל אל מדרגות דרך כניסה אחרת, / אלי אור של איוו ארץ קוטב
לא נגמרת / שם מצרצר הכל עם רעד חוד / הסיף של חרגול על רשא
אי-היות. / ואם נעזי לשם כאלכסון מבט / הצליל, כמו רמעה, נשמע
כמעט".

כשבורה לתרגם לא סתם שירה רוסית עכשווית אלא שירה
עכשווית הסמוגה באווירת התרבות העממית הרוסית, הציבה לעצמה
המתרגמת מטרה לא פשוטה. המשוררים הרוסים הגדולים – קולצוב,
ניקייטין, יסנין – שילבו ושיפחו בשירתם את המוטיבים העממיים ואת
המבנים הלשוניים ואופייניים לשפה הרוסית השגורה בפיהם של
האיכרים. אילגה סרקובה ממיטיבה את המסורת הזאת במידת מה,
ובמיוחד בקובץ שלפנינו, שכתרתנו "מומרים ישנים", רומת על שינוי
דברים שכבר היו נכבד.

עם זאת, אלה הם שירים מלאים בתחושה חדה של רוח הזמן של
היום. רוגמה לכך הוא השיר "נחמה", שנעברית של המוסל
בריוסף נראה כך: "אל תרמה את מות עצמך / ואל תרמיין שהכל
אבוד, / אל תרמיין איד יכבוד / ואיד יתיסרו בתמלה מאוחרת. // כל זה
נחמה גרועה, / לארמה עשועו מליב. // מוטב שתאמר ותחשוב: מה
מליבין על הדר הירוק / על הדר הירוק מרקדים הגנים / והם מגיעים
עד עצם המים, / כמו טלאים עם פעמונים מהים / טלאים לבנים על הדר
הירוק. // המוות יבוא, לא ישאל פי איש".

יש בשירים הללו התמוגות אוניסונית של נפש האדם בתוך כלל
הבריאו, כאילו עורה של המשוררת חול מלחצוץ בין היקום החיצוני
והפנימי, התמוגות שבתוכה משתלבים גם הדיסוננסים של המודעות
המודרניסטית. הם נוכחים בתוכן וגם בצורה.
בעיה לא קלה היא להעביר עמדה כה בהצלחה. רוב שירי הקובץ אינם
מסוכנת, חמוטל בריוסף עמדה כה בהצלחה. לרגם. כך סבורים רבים
מחורים, שירה כזאת קל יותר, לכאורה, לתרגם. אך הם קוטלים את
מתרגמי השירה העברית העכשווית לרוסית, וכך הם סבורים רבים
השיר בתרגום מילולי. מוטל בריוסף הצליחה להימנע מכך. תרגומיה
מדויקים ועם זאת שומרים על קצב המקור. היא מעבירה לעברית גם
את הצורה וגם את הרוח של המקור. היא מתמודדת יפה עם השפה
העממית ועם הקצביות המיוחדת של השיר הרוסי, וגם עם הכעיה
הקשה של ביטויים אידיומטיים, שלהם מצאה ביטויים שוויו ערך
בעברית, החורים לעומקו של הטקסט השירי המקורי. ברייקנותה
וברגישותה הצליחה לקרב ככל האפשר את מחשבותיה, רגשותיה,
חיותיה ומצב רוחה של המשוררת הרוסית אל קוראים בעלי תרבות

מומרים ישנים

אולנה סרקובה. תירגמה: חמוטל בריוסף, הוצאת כרמל, 75 עמ' / 35 שקלים

ויקטור רודצקי

תמזל מולה של השירה הרוסית בתרגומם של אברהם שלונסקי,
לאה גולדברג, רחל ועוד רבים וטובים, אבל מה ידוע לנו על
אודות השירה הרוסית בת זמננו רק מעט ממנה תורגם לעברית
באחרונה, בעיקר כידי עמינדב ריקמן. הנה לפנינו תרגום לעברית של
הקובץ "שירים ישנים" מאת אולגה סרקובה, ילידת 1949, אחת מן
המשוררות הבולטות בשירה הרוסית בת זמננו, ששיריה פורסמו
לראשונה בהוצאה המחנותית "סאמיזדט" (הוצאה מחתרנית).
ב-1986 פורסם בפאריס ספריה "שערים", הלונת, קשתות, ורק
בעשור האחרון החלו לצאת לאור במוסקבה ספרי שירים נוספים, שזיכו
אותה בתגובות נלהבות, גם ברוסיה וגם בארצות אחרות. שירה תורגמו
לשפות רבות, ושני קבצים הופיעו בתפרים בתרגום לאנגלית.
סרקובה היא גם מרצה לתולדות התרבות באוניברסיטת מוסקבה,
ומפרסמת מסות הגותיות בתחום התרבות והספרות שזקנו לה בשנים
האחרונות מניסיון ברוסיה ומוזיץ לגבולותיה.
התרגום החדש הזה של שיריה מספק לקוראים בעברית הורגות
להתוודע ליצירה החדשה בשירה הרוסית, ולעולמו הרוחני של האדם
הצעיר החי ברוסיה. מאחר שהספר הוא רדלשוני, קוראים השולטים
בשתי השפות יכלים ליהנות משני העולמות.
הקובץ "מומרים ישנים", שנכלל בשניים מספריה של המשוררת,
מוקדש לסכתו, ולפיכך נכתב כסגנון מיוחד המנסה לשחזר את עולמה
האבוד היפי ללבו, עולמה של הסכתא השרושת.

ויקטור רודצקי ואת תרגום מספרו